

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ПРОКОПЕНКО Наталія¹, БИШОВЕЦЬ Іван

¹ПВНЗ «Європейський університет»

<https://orcid.org/0000-0001-6753-8831>

²ПВНЗ «Європейський університет»

<https://orcid.org/0009-0009-4600-641X>

У статті аргументовано вивчення сутності механізму управління інноваційним розвитком, на основі фундаментальних принципів і закономірностей цього процесу. Воно сприяє вдосконаленню існуючих теорій інноваційного менеджменту та розробці нових концептуальних підходів, які враховують сучасні умови. З практичної точки зору, таке дослідження дозволяє створювати ефективні моделі управління інноваціями, які можуть бути використані для розробки стратегій розвитку підприємств і галузей, в тому числі фармацевтики, як високотехнологічної сфери.

З'ясовано, що в сучасній теорії менеджменту поняття «механізм» використовується для позначення системного комплексу елементів, взаємодія яких забезпечує досягнення поставлених цілей управління. Воно є фундаментальним у розумінні принципів і процесів організації та координації діяльності як окремих підрозділів, так і підприємства в цілому. У контексті менеджменту механізм є своєрідною архітектурою, яка інтегрує ресурси, інструменти, методи та управлінські рішення в єдину функціональну систему.

Деталізовано єдину функціональну систему управління у розрізі механізму функціонування інноваційно орієнтованих підприємств високотехнологічної сфери, в тому числі і фармацевції. Досягнення ефективної системи управління, як функціонального механізму із врахуванням її до внутрішніх та зовнішніх характеристик. Систематизовано та проаналізовано існуючі теоретичні та практичні способи визначення складових механізму управління інноваційно орієнтованих підприємств та встановлено необхідності дослідження механізму управління високотехнологічних підприємств.

Аргументовано, що інноваційний розвиток підприємств стає не лише фактором підвищення їхньої продуктивності, але й інструментом вирішення глобальних викликів, таких як зміна клімату, цифровізація, енергетична трансформація тощо. У зв'язку з цим механізм управління інноваційним розвитком повинен враховувати не лише економічні, але й соціальні, екологічні та технологічні аспекти, що потребує глибокого теоретичного обґрунтування та практичних рекомендацій.

Досліджено у практичному аспекті, що підприємства часто стикаються з проблемами під час реалізації інноваційних проєктів. Серед них можна виділити брак фінансових ресурсів, опір змінам з боку персоналу, недостатню інтеграцію інновацій у стратегічні плани, слабку взаємодію з зовнішніми партнерами тощо. Дослідження сутності механізму управління дозволить сформувати інструментарій, який допоможе підприємствам долати ці бар'єри та підвищувати ефективність інноваційної діяльності.

Крім того, механізм управління інноваційним розвитком є динамічною системою, яка постійно змінюється під впливом нових викликів і можливостей. Наприклад, у сучасному світі важливу роль відіграють цифрові технології, які змінюють характер інноваційної діяльності. Дослідження сутності цього механізму дозволить враховувати сучасні тенденції, такі як автоматизація, використання великих даних, штучного інтелекту та блокчейну, які відкривають нові можливості для підприємств.

Ключові слова: інноваційна стратегія, інноваційний розвиток, інноваційно орієнтований, високотехнологічна сфера, механізм управління, механізм інноваційної діяльності.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Необхідність такого дослідження обумовлена тим, що у сучасній науковій літературі та практиці управління існує значна варіативність підходів до трактування сутності механізму управління інноваційним розвитком. Різні автори, такі як Йозеф Шумпетер, Генрі Чесбро, Пітер Друкер, розглядали інновації з різних позицій, акцентуючи увагу на їхній ролі у створенні нових ринків, впровадженні технологій або розвитку людського капіталу. Однак, у сучасних умовах необхідно інтегрувати ці підходи, враховуючи системний і багатокomпонентний характер механізму управління інноваціями.

Таким чином, дослідження сутності механізму управління інноваційним розвитком підприємства фармацевтичної сфери є доцільним і необхідним, оскільки воно забезпечує теоретичне обґрунтування цього процесу, сприяє розв'язанню практичних проблем управління інноваціями та дозволяє адаптувати підприємства до викликів сучасного світу. Це дослідження є основою для підвищення ефективності, стійкості та конкурентоспроможності високотехнологічних підприємств у довгостроковій перспективі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням механізму управління підприємств високотехнологічної сфери займалися такі науковці: Александров В.В., Багірова Л., Бажал Ю.М., Гриньов А.В., Друкер П., Завлін П.Н., Ілляшенко С.М., Кузьмін О.Є., Прокопенко Н.С., Фатхутдинов Р.А., Черваньов Д.М., Чесбро Г., Чухрай Н.І., Шумпетер Й. та інші видатні вчені. Дослідження з даної проблематики знаходять своє

розкриття та подальший розгорнутий аналіз у способах адаптації механізму управління інноваційно орієнтованих підприємств фармацевтичної сфери до внутрішніх та зовнішніх змін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є аналіз сутності механізму управління інноваційно орієнтованих підприємств високотехнологічної сфери, в тому числі фармацевтичної. Дослідження сутності механізму управління інноваційним розвитком підприємства фармацевтики є надзвичайно актуальним і важливим як у науковому, так і в практичному аспектах. У сучасних умовах глобалізації, стрімкого технологічного прогресу та зростання конкуренції підприємства стикаються з необхідністю постійної адаптації до змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі. Інноваційний розвиток стає ключовим чинником забезпечення стійкості, конкурентоспроможності та ефективності підприємств фармацевтики, а механізм управління цим процесом виступає основним інструментом для досягнення цих цілей.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначення механізму базується на ідеї, що будь-яка управлінська діяльність складається з певних елементів, які повинні гармонійно взаємодіяти для досягнення результату. Наприклад, Йозеф Шумпетер, розглядаючи економічні процеси, акцентував увагу на тому, що механізми – це не лише взаємопов'язані дії, але й спосіб реалізації функцій управління через поєднання ресурсів, технологій і методів. Водночас Генрі Файоль, один із засновників класичного менеджменту, наголошував, що механізм управління – це структура та функції, які дають змогу досягати організаційних цілей за допомогою планування, організації, мотивації та контролю [1, с. 115-123].

Сутність механізму в менеджменті полягає в його здатності забезпечувати злагодженість і узгодженість дій усіх елементів управлінської системи підприємств, в тому числі фармацевтики. Це включає як внутрішні компоненти підприємства (ресурси, персонал, технології), так і зовнішні чинники, зокрема ринкове середовище, законодавчі вимоги, поведінку конкурентів тощо. У результаті механізм управління виступає своєрідним «з'єднувальним вузлом», який перетворює стратегії та цілі на конкретні дії, спрямовані на досягнення результатів.

Механізм у менеджменті має кілька ключових характеристик: системність (усі елементи механізму пов'язані між собою і працюють як єдине ціле); гнучкість (здатність адаптуватися до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі); цілеспрямованість (орієнтація на досягнення конкретних результатів, що відповідають цілям організації); функціональність (реалізація управлінських функцій через поєднання інструментів і методів) [2; 3, с. 315-319].

Важливо зазначити, що механізм у менеджменті не обмежується суто організаційними чи технічними аспектами. Він також включає поведінкові та соціальні чинники, такі як мотивація персоналу, корпоративна культура, комунікації. Наприклад, Пітер Друкер акцентував на тому, що успішний механізм управління не може існувати без залучення людського капіталу, адже саме люди є основним рушієм будь-яких процесів в організації.

Таким чином, механізм у менеджменті – це інтегрована система, яка дозволяє підприємствам ефективно використовувати свої ресурси, реагувати на виклики зовнішнього середовища та досягати поставлених цілей. Його сутність полягає у поєднанні різноманітних компонентів у функціональну цілісність, яка забезпечує ефективність та результативність управлінської діяльності [4; 5, с. 97-98].

Механізм управління інноваційним розвитком високотехнологічного підприємства, в тому числі у галузі фармацевтики, є складною багаторівневою системою, яка об'єднує сукупність інструментів, методів, принципів та процесів, спрямованих на забезпечення якісних змін у діяльності підприємства через інновації. Його сутність полягає в організації, координації та підтримці інноваційних процесів, які сприяють досягненню стратегічних цілей, підвищенню конкурентоспроможності та стійкості підприємства в умовах постійно змінюваного зовнішнього середовища.

У науковому дискурсі механізм управління інноваційним розвитком розглядається як динамічна система, що поєднує управлінські рішення, ресурси та взаємодію між суб'єктами інноваційної діяльності. Наприклад, Йозеф Шумпетер, один із провідних теоретиків інноваційної економіки, наголошував на тому, що економічний розвиток стає можливим завдяки інноваціям, які є результатом організованої діяльності, що базується на чітко структурованих механізмах управління, що без ефективного управління процесами створення та впровадження нових ідей інноваційний розвиток залишається недосяжним [6; 7]. Він зазначав, що без ефективного

управління процесами створення та впровадження нових ідей інноваційний розвиток залишається недосяжним.

Механізм управління інноваційним розвитком є складним через багатовимірність інноваційної діяльності. Він охоплює різні аспекти: фінансові, технологічні, організаційні, людські, інформаційні та культурні. Кожен із цих елементів відіграє свою роль у забезпеченні успішності інноваційного процесу. Наприклад, Генрі Чесбро у своїй концепції відкритих інновацій акцентував увагу на важливості взаємодії між підприємствами та зовнішніми партнерами, включаючи наукові установи, інвесторів та споживачів. Це підкреслює, що механізм управління не може бути замкнутим – він має враховувати зовнішнє середовище та активно інтегрувати його елементи в управлінський процес.

Однією з основних функцій механізму управління інноваційним розвитком є забезпечення взаємодії між різними підсистемами підприємства.

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм управління інноваційних підприємств
Джерело: сформовано на основі [1; 3; 4; 5].

Це включає організацію процесів створення нових ідей, їхнє впровадження у виробничу або сервісну діяльність, адаптацію до змін ринкових умов та оцінку ефективності впроваджених рішень. Наприклад, Пітер Друкер підкреслював важливість ролі людського капіталу у формуванні ефективного механізму управління, зазначаючи, що без залучення креативності та мотивації співробітників навіть найсучасніші інноваційні стратегії можуть виявитися безрезультатними.

Крім того, механізм управління інноваційним розвитком підприємства має бути гнучким і адаптивним. У сучасних умовах, коли зміни в технологіях, ринкових умовах та суспільних потребах відбуваються надзвичайно швидко, підприємства повинні мати можливість оперативно реагувати на ці зміни. Це передбачає наявність механізмів прогнозування, оцінки ризиків, адаптації ресурсів та перегляду стратегічних пріоритетів.

Іншою важливою складовою є фінансова підтримка інноваційного розвитку. Майкл Портер зазначав, що стратегічне управління інноваціями потребує не лише організаційної спроможності, але й значних фінансових ресурсів, які мають бути спрямовані на дослідження, розробку та впровадження інновацій. Без цього механізм управління втрачає свою ефективність, адже недостатнє фінансування є однією з найбільших перешкод на шляху до інноваційного розвитку.

Механізм управління інноваційним розвитком підприємства фармацевтики також враховує роль технологій та інформації. У сучасному світі цифровізації та великих даних фармацевтичного підприємства отримують доступ до нових інструментів, які дозволяють оптимізувати процеси управління, підвищувати точність прогнозів та забезпечувати кращу координацію між учасниками інноваційного процесу. Використання цифрових платформ, автоматизації та штучного інтелекту стає невід'ємною складовою механізму управління.

Таким чином, механізм управління інноваційним розвитком підприємства є багатокомпонентною системою, яка забезпечує інтеграцію стратегічних цілей, управлінських рішень та ресурсів для досягнення якісних змін у діяльності підприємства. Його сутність полягає у створенні умов для ефективного впровадження інновацій, адаптації до змін та формування конкурентних переваг. Це механізм, який не лише реагує на виклики, але й активно формує майбутнє підприємства, сприяючи його стійкому розвитку.

Механізми управління інноваційним розвитком фармацевтичних підприємств є багатограними системами, що мають як спільні риси, так і відмінності, обумовлені специфікою галузей, у яких функціонують підприємства. Незважаючи на універсальні принципи, що лежать в основі інноваційного менеджменту, практичне впровадження інновацій у різних галузях відрізняється залежно від технологічного рівня, структури ринку, ресурсного потенціалу та інших факторів. Це зумовлює необхідність гнучкого підходу до розробки механізмів управління, які враховують особливості кожної галузі, в тому числі фармацевтики та ІТ.

У всіх підприємствах, незалежно від галузі, інноваційний розвиток базується на системному підході. Координація ресурсів, процесів і дій спрямована на досягнення стратегічних цілей, підвищення конкурентоспроможності та створення унікальної цінності. Інтеграція інновацій у загальну стратегію підприємства є спільною рисою, що забезпечує довгострокову ефективність і стійкість. Важливу роль відіграють людський капітал і корпоративна культура, оскільки творчий потенціал працівників є джерелом нових ідей і рушієм змін. Моніторинг і оцінка результативності також є універсальними елементами, які дозволяють аналізувати ефективність впроваджених інновацій.

Водночас, відмінності в механізмах управління зумовлені галузевими особливостями (табл.1). У високотехнологічних секторах, таких як ІТ чи фармацевтика, основний акцент робиться на дослідженнях і розробках (R&D), використанні передових технологій і швидкому впровадженні нововведень. У цих галузях ключовими є інтелектуальний капітал, цифрові інструменти та постійне оновлення продуктів і послуг. У традиційних галузях, наприклад, у сільському господарстві чи промисловості, пріоритет надається оптимізації процесів, підвищенню продуктивності та адаптації існуючих технологій. Тут основними ресурсами залишаються матеріальні активи та виробничі потужності.

Ще одним важливим фактором є регуляторне середовище, яке має суттєвий вплив на механізми управління. У регульованих галузях, таких як фармацевтика чи енергетика, значна частина зусиль спрямовується на дотримання нормативних вимог, що ускладнює та уповільнює впровадження інновацій. Натомість у менш регульованих галузях, наприклад у роздрібній торгівлі, інноваційні механізми можуть бути більш динамічними та зосереджуватися на маркетингових і сервісних рішеннях.

Таблиця 1.

Порівняння механізмів управління інноваційним розвитком у різних галузях

Критерій	Високотехнологічні галузі (ІТ, фармацевтика)	Традиційні галузі (сільське господарство, промисловість)
Фокус інновацій	Дослідження, розробки, цифрові рішення	Оптимізація процесів, адаптація існуючих технологій
Основні ресурси	Інтелектуальний капітал, технології	Матеріальні ресурси, виробничі потужності
Темп впровадження	Швидкий, часті інновації	Повільний, довгострокове впровадження
Ринкова стратегія	Оновлення продуктів, створення нових ринків	Удосконалення продуктивності, розширення ринку
Регуляторне середовище	Жорсткі вимоги до стандартів і сертифікації	Менш жорстке, залежить від країни чи регіону
Фінансування	Значні інвестиції у R&D	Оптимізація витрат, державні програми підтримки
Залучення клієнтів	Акцент на персоналізації та інноваційному обслуговуванні	Орієнтація на ефективність і якість продукції

Джерело: сформовано на основі [5; 6; 7; 8].

Таким чином, механізми управління інноваційним розвитком у різних галузях поєднують у собі універсальні підходи та специфічні інструменти, адаптовані до конкретних умов. Це зумовлює необхідність їх гнучкого формування та постійного вдосконалення, що забезпечує підприємствам можливість досягати стійкого зростання та зберігати конкурентні переваги в умовах постійних змін.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У ході роботи удосконалено системний підхід до формування механізму управління інноваційним розвитком, який дозволяє інтегрувати внутрішні та зовнішні фактори впливу, враховуючи специфіку фармацевтичної сфери. Зокрема, уточнено роль регуляторного середовища, яка є однією з визначальних у забезпеченні відповідності інноваційної діяльності міжнародним стандартам і національним нормативам. Розширено уявлення про стратегічну інтеграцію інновацій у діяльність підприємств як ключовий елемент механізму, що забезпечує довгострокову конкурентоспроможність.

Подальшого розвитку набули підходи до структурування механізму управління інноваційним розвитком підприємств, в тому числі високотехнологічної сфери фармацевтики. Виділено його основні компоненти: організаційний, фінансовий, технологічний, інформаційний та людський, а також визначено їх взаємозв'язок і вплив на результати інноваційної діяльності. Зокрема, акцент зроблено на важливості використання цифрових технологій, таких як штучний інтелект, великі дані та автоматизація, що відкривають нові можливості для скорочення часу розробки та впровадження продуктивності та соціальної відповідальності в умовах сучасних викликів і можливостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / пер. з англ. В. Старка. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 242 с.
2. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. Дата оновлення: 28.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення 28.01.2025).
3. Інноваційний менеджмент: підруч./ П.П. Микитюк, В.Я. Брич, М.М. Шкільняк, Ю.І. Микитюк. Тернопіль: Екон. Думка ТНЕУ, 2019. 518 с.
4. Гончар В. Маркетингова підсистема механізму регулювання фармацевтичного ринку. Modeling the development of the economic systems. 2022. № 4. С. 206-214. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-28>
5. Деренська Я. Аналіз світових тенденцій в управлінні ризиками фармацевтичної галузі. Mechanism of an economic regulation. 2022. № 3-4 (97-98). С. 83-89. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.15>
6. Дзюба Т. Аналіз регуляторної бази та нормативно-правового середовища фармацевтичної галузі. Публічне управління та місцеве самоврядування. 2023. № 1. С. 20-25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-1-3>

7. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI. Дата оновлення: 29.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> (дата звернення: 29.01.2025).

8. Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків. Закон України від 16.07.1999р. № 991-XIV. Дата оновлення: 29.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text> (дата звернення: 29.01.2025).

REFERENCES:

1. Schumpeter, J., A. (2011). *Teoriia ekonomichnoho rozvytku: Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidgotki ta ekonomichnoho tsykladu* [The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle] (V. Stark, Trans.). Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House. (in Ukrainian).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine "About innovation activity" available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (Accessed 28 January 2025).
3. Mykytiuk, P., P., Brych, V., Ya., Shkilniak, M., M., & Mykytiuk, Yu., I. (2019). *Innovatsiyni menedzhment: pidruch [Innovative management: tutor]*. Ternopil: Ekon. Dumka TNEU. 518 p. (in Ukrainian)
4. Honchar V. (2022) *Marketynhova pidsystema mekhanizmu rehulyuvannya farmatsevychnoho rynku* [Marketing subsystem of the mechanism for regulating the pharmaceutical market]. Modeling the development of the economic systems, no 4, pp. 206-214. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-28> (in Ukrainian)
5. Derens'ka Ya. (2022) *Analiz svitovykh tendentsii v upravlinni rizykami farmatsevychnoi haluzi* [Analysis of global trends in risk management in the pharmaceutical industry]. Mechanism of an economic regulation, no 3-4 (97-98), pp. 83-89. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.15> (in Ukrainian)
6. Dziuba T. (2023) *Analiz rehuliatornoj bazy ta normatyvno-pravovoho seredovyshcha farmatsevychnoi haluzi* [Analysis of the regulatory framework and legal environment of the pharmaceutical industry]. Publichne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia, no 1, pp. 20-25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-1-3> (in Ukrainian)
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine "On priority areas of innovation activity in Ukraine" available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> (Accessed 29 January 2025).
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On the special regime of investment and innovation activities of technological parks" available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text> (Accessed 29 January 2025).

FORMATION OF THE MANAGEMENT MECHANISM OF INNOVATIVELY ORIENTED PHARMACEUTICAL ENTERPRISES

PROKOPENKO Nataliya, BYSHOVETS Ivan
Private Higher Educational Establishment «European University»

The article argues the study of the essence of the mechanism of management of innovative development, based on the fundamental principles and regularities of this process. It contributes to the improvement of existing theories of innovation management and the development of new conceptual approaches that take into account modern conditions. From a practical point of view, such research allows you to create effective models of innovation management that can be used to develop strategies for the development of enterprises and industries including pharmaceuticals, as a high-tech field.

It has been found that in the modern theory of management, the concept of "mechanism" is used to designate a system complex of elements, the interaction of which ensures the achievement of the set management goals. It is fundamental in understanding the principles and processes of organization and coordination of activities of both individual departments and the enterprise as a whole. In the context of management, a mechanism is a kind of architecture that integrates resources, tools, methods and management decisions into a single functional system.

The unified functional management system is detailed in the context of the mechanism of functioning of innovation-oriented enterprises in the high-tech sphere. Achieving an efficient system management as a functional mechanism, taking into account its internal and external characteristics including pharmaceuticals, as a high-tech field. The existing theoretical and practical methods of determining the components of the management mechanism of innovation-oriented enterprises are systematized and analysed, and the need to study the mechanism of management of high-tech enterprises is established. It is argued that the innovative development of enterprises is becoming not only a factor in increasing their productivity, but also a tool for solving global challenges, such as climate change, digitalisation, energy transformation, etc. In this regard, the mechanism of management of innovative development should take into account not only economic, but also social, environmental and technological aspects, which requires deep theoretical justification and practical recommendations.

It has been studied in a practical aspect that enterprises often face problems during the implementation of innovative projects. Among them, one can highlight the lack of financial resources, resistance to change from personnel, insufficient integration of innovations into strategic plans, weak interaction with external partners, etc. The study of the essence of the management mechanism will allow for the formation of tools that will help enterprises overcome these barriers and enhance the efficiency of innovation activities. Furthermore, the mechanism for managing innovative development is a dynamic system that is constantly changing under the influence of new challenges and opportunities. For example, in the modern world, digital technologies play an important role, changing the nature of innovation activities. Exploring the essence of this mechanism will allow us to consider current trends, such as automation, the use of big data, artificial intelligence, and blockchain, which open up new opportunities for enterprises.

Keywords: *innovative strategy, innovative development, innovation-oriented, high-tech sphere, management mechanism, mechanism of innovative activity.*